

TƏCİLİ YARDIM HƏKİMLƏRİNİN TELETƏBABƏT BARƏSİNDƏ MƏLUMATLILIĞININ ÖYRƏNİLMƏSİ

¹İskəndərov E.A., ²Calalov M.R.*, ¹Rzayeva S.T.

¹Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi (TƏBİB), Tibbi təhsil və innovasiyalar departamenti, Davamlı tibbi təhsil şöbəsi, Bakı, Azərbaycan;

²Respublika Təcili və Təxirəsalınmaz Tibbi Yardım Mərkəzi, Bakı, Azərbaycan

Məqalədə əsasən təcili tibbi yardım personalından ibarət 2293 nəfər arasında apardığımız sorğu mühüm məqamlara aydınlıq gətirmişdir. Təhlil zamanı məlum olub ki, tibb işçilərinin təxminən 60%-i teletəbabət haqqında yaxşı məlumata malikdir, 80%-dən çoxu isə məsafədən məlumat mübadiləsinə müsbət yanaşır. Əsasən yaşlı şəxslərdən ibarət tibb işçilərinin təxminən 15%-i teletəbabət üçün lazım olan cihaz və avadanlıqlardan düzgün istifadə etməyi bilmirlər. Böyük əksəriyyətin teletəbabətin tətbiqini alqışlamasına baxmayaraq, sorğuda iştirak edən respondentlərin yalnız 1/3-i ondan şəxsi təcrübələrində istifadə edib. Ürək-damar sisteminin kritik vəziyyətlərində teletəbabətin tətbiqi prioritet sahə kimi müəyyən edilmişdir. Bütün iştirakçılar təlimlərə müsbət münasibət bəsləyərək kiçik qruplarda canlı təlimlərin daha effektiv təlim növü olduğunu qeyd etmişlər.

Açar sözlər: tibb işçiləri, sorğu, teletəbabət, maarifləndirmə, təlimlər.

Son illər ərzindən respublikamızda əhalinin sayında artım qeyd edilməkdədir. Yaşlı əhalinin sayının çoxalması, ölkəyə turist axınının artması, nəqliyyatın intensivliyinin güclənməsi və bir sıra digər təcili yardıma ehtiyac duyulan istiqamətlərdə tibbi xidmətlərin daha əlçatan olması üçün əlavə tədbirlər görülməsi üçün zəruriyyət yaratmışdır.

Müasir informasiya-kommunikasiya vasitəçilərinə istifadə etməklə distant olaraq ehtiyac duyulan xəstələrə təcili yardımın göstərilməsi – Teletəbabət son illər əksər dünya ölkələrində geniş yayılmışdır [1, 2]. COVID-19 infeksiyası zamanı teletəbabətin vacibliyi və əhəmiyyəti bir daha sübuta yetirilmişdir [3, 4]. Azərbaycanda tibbin bir çox sahələrində teletəbabətin ilkin istifadəsinin nəticələri barədə məlumatlar vardır [5].

Teletəbabətin effektivliyi barədə çoxsaylı nəşrlərin olmasına baxmayaraq, tibb işçiləri arasında teletəbabətin işləmə mexanizmləri, informasiyanın ötürülməsi prinsipləri, gələcək perspektivləri barədə məlumatlılıq aşağı səviyyədədir. Bəzi həkimlər ümumiyyətlə teletəbabət zamanı zəruri cihaz və avadanlıqlardan istifadə qaydalarını bilmirlər.

Məqsəd. Təcili tibbi yardım həkimlərinin teletəbabət haqqında məlumatlılığını öyrənmək və gələcəkdə bu xidmətin təkmilləşdirilməsi sahəsində təlimlərin keçirilməsi formatının dəyərləndirilməsi.

Material və metodlar. Google-forma kimi hazırlanmış suallardan ibarət anketin online paylanması vasitəsilə sorğu keçirilmişdir (Cə. 1). Sorğu forması elektron poçt vasitəsilə TƏBİB tabeli müəsisələrə göndərilmişdir. Həkimlər tərəfindən fərdi kompyuter və mobil telefonları vasitəsilə suallara

uyğun cavabları qeyd etmişlər. Cavab üçün ayrılmış 1 həftə müddəti bitdikdən sonra sorğuya giriş bağlanmışdır. Sorğuda cəmi 2249 həkim iştirak etmiş və hamısı bütün sualları cavablandırmışdır.

Statistik işlənmə. Alınmış cavablar əvvəlcə excel cədvəlində sistemləşdirilmişdir. Sonra SPSS IBM-20 proqramı vasitəsilə statistik işlənmədən keçirilmişdir.

Nəticələr. Bakı və regionlardan olmaqla, ümumilikdə sorğuda 2293 tibb işçisi iştirak etmişdir. İştirakçılar arasında 884 həkim (38,6%), 784 tibb bacısı (qardaşı) (34,2%) və 625 feldşer (27,3%) olmuşdur. Göndərilən sorğuya respondentlər 19 Fevral – 11 mart 2024 – cü il aralığında olan müddətdə cavab vermişlər. Sorğuda iştirak edənlərin yaş qruplarına görə bölüşdürülməsinin nəticələri belə olmuşdur: 20-30 yaşlarında 243 nəfər (10,6%); 30-40 yaşlarında 569 nəfər (24,8%); 40-50 yaşlarında 686 nəfər (29,9%); 50-60 yaşlarında isə 795 nəfər (34,7%) olmuşdur. Göründüyü kimi, iştirakçıların təxminən 2/3 hissəsinin yaşı 40 – dan yuxarı olmuşdur. Şək. 1-də sorğu iştirakçılarının yaş qruplarına görə bölüşdürülməsi təqdim edilmişdir.

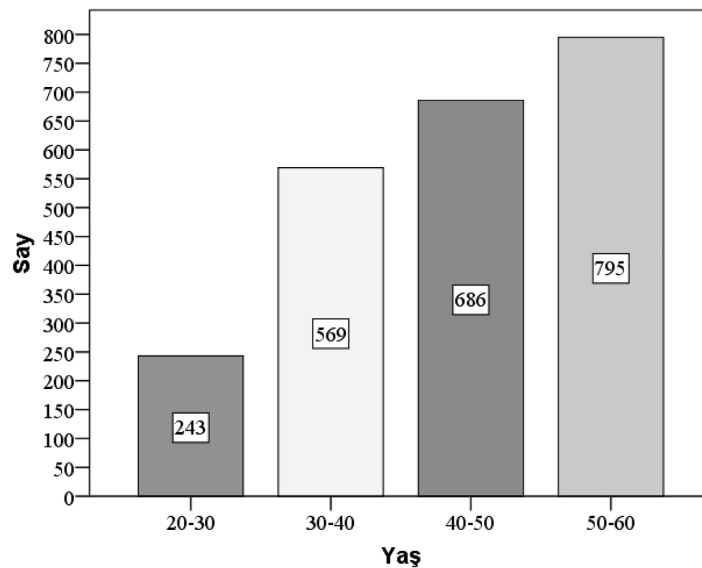
Respondentlərin iş stajına görə bölüşdürülməsi aşağıda təqdim edilmişdir. Belə ki, iştirakçılardan 399 nəfərinin (17,4%) iş stajı 1-5 il; 216 nəfərinin (9,4%) iş stajı 5-10 il; 352 nəfərinin (15,4%) iş stajı 10-15 il; 337 nəfərinin (14,7%) iş stajı 15-20 il; 471 nəfərinin (20,5%) iş stajı 20-30 il; 518 nəfərinin (22,6%) iş stajı isə 30 ildən çox olmuşdur.

Sorğunun ilk sualı teletəbabət haqqında məlumatlılığınızı necə qiymətləndirirsiniz? olmuşdur. Cavablar cə. 2-də təqdim edilmişdir.

*e-mail: dr_jalalov@mail.ru

Həkimlərin teletəbabət haqqında məlumatlılığını öyrənmək üçün sorğu anketi

<p>1. Teletəbabət haqda bildiklərinizi necə qiymətləndirirsiniz?</p> <p>a) ətraflı məlumatlıyam; b) orta dərəcədə biliklərim var; c) qənaətbəxşdir; d) ümumiyyətlə məlumatım yoxdur.</p> <p>2. Teletəbabət ilə əlaqədar hər hansı bir təlim, konfrans və ya digər tədbirlərdə olmusunuz?</p> <p>a) xeyr; b) bəli (o zaman təlimin adı, keçirildiyi yer və tarixi qeyd edin).</p> <p>3. Kompyüter avadanlığı, smartfonlar və digər informasiya texnologiyaları vasitəsilə ehtiyacınız olan məlumatların əldə edilməsinə münasibətiniz necədir?</p> <p>a) uyğundur; b) yalnız müəyyən kritiki hallarda; c) uyğun görmürəm; d) digər şəxsi rəyiniz.</p> <p>4. Teletəbabətin tətbiqi üçün vacib olan avadanlıqlar və proqram təminatı (kamera, smartfon, canlı yayım, şəkil və videoların ötürülməsi və s.) ilə istifadə bacarıqlarınızı necə qiymətləndirirsiniz?</p> <p>a) yaxşı; b) kifayət qədər; c) qeyri-kafi; d) bacarmıram; e) digər şəxsi cavabınız.</p> <p>5. Teletəbabətin tətbiqi ilə əlaqədar hüquqi və etik məsələlər, xəstə məlumatlarının məxfiliyi barədə nə qədər məlumatlısınız?</p> <p>a) ətraflı məlumatlıyam; b) orta dərəcədə biliklərim var; c) qənaətbəxşdir; d) ümumiyyətlə məlumatım yoxdur.</p>	<p>6. Teletəbabətin Azərbaycan Respublikasında tətbiq edilməsinə münasibətiniz?</p> <p>a) uyğundur; b) yalnız müəyyən kritiki hallarda; c) uyğun görmürəm; d) digər şəxsi rəyiniz.</p> <p>7. Öz şəxsi praktikanızda teletəbabətin imkanlarından yararlanmışsınız?</p> <p>a) xeyr; b) bəli (o zaman bir qədər ətraflı aşağıda qeyd edin).</p> <p>8. Teletəbabətin tətbiqi ilə əlaqədar hansı növ təlimlərdə iştirak etmək istərdiniz?</p> <p>a) konfrans, simpozium, seminar; b) kiçik qruplar şəklində canlı təlimlər; c) onlayn seminarlar və məruzələr; d) simulyativ məşğələlər, rol-oynama təlimləri; e) hibrid formada qarışıq; f) digər şəxsi təklifiniz.</p> <p>9. TTTY xidmətində hansı hallar və ya xəstəliklər zamanı teletəbabətin tətbiqi daha effektiv ola bilər?</p> <p>a) yol-nəqliyyat hadisələri; b) ürək-qan damar sisteminin kəskin xəstəlikləri; c) travmatik zədələnmələr; d) hamiləlik zamanı; e) uşaqlarda kritiki vəziyyətlərdə; f) digər şəxsi təklifiniz.</p> <p>10. Teletəbabətin tətbiqinin gələcək imkanlarını necə dəyərləndirirsiniz?</p> <p>a) uğurlu olacaq; b) uyğun görmürəm; c) digər şəxsi cavabınız.</p>
--	---

Şək. 1. Sorğu iştirakçılarının yaş qruplarına görə bölüşdürülməsi.

Teletəbabət haqda iştirakçıların məlumatlılıq səviyyələri

Cavablar		Say	Faiz
1	Ətraflı məlumatlıyam	463	20,2
2	Orta dərəcədə biliklərim var	864	37,7
3	Qənaətbəxş hesab edirəm	617	26,9
4	Ümumiyyətlə məlumatım yoxdur	349	15,2
Cəmi		2293	100,0

Cəd. 2-dən göründüyü kimi, iştirakçıların yalnız 20,2%-i teletəbabət haqda ətraflı məlumata malik olduqlarını bildirmişlər. Sorğuya əsasən 349 nəfərin teletəbabət haqqında ümumiyyətlə heç bir məlumatı olmadığı aşkara çıxmışdır. Teletəbabət ilə bağlı hər hansı bir təlim, konfrans və ya digər tədbirlərdə iştirak etmisiniz sualına 516 nəfər

(22,5%) bəli, 1777 nəfər isə (77,5%) xeyr cavabını vermişdir.

Sorğu iştirakçılarının informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitəsilə xəstə barəsində məlumatların ötürülməsi, eləcə də lazımı informasiyanın toplanmasına münasibəti sualına maraq doğuran cavablar verilmişdir (cəd. 3).

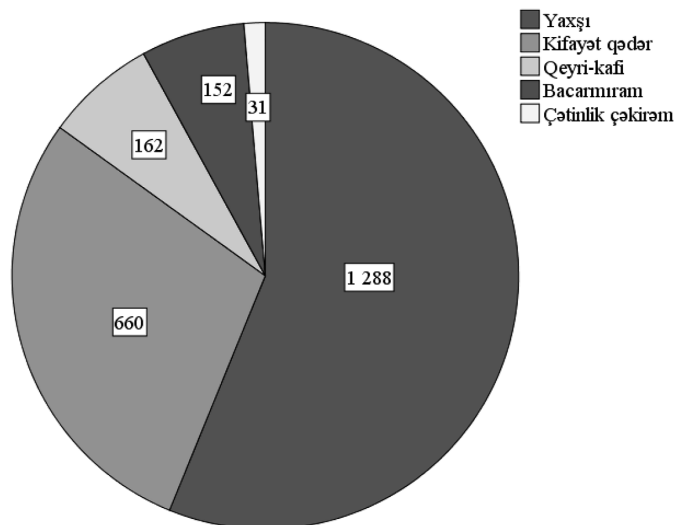
Teletəbabət ilə məlumatların ötürülməsi və alınmasına münasibətiniz?

Cavablar		Say	Faiz
1	Uyğun görürəm	1909	83,3
2	Yalnız müəyyən kritiki hallarda	302	13,2
3	Uyğun görmürəm	49	2,1
4	Digər	4	0,2
5	Çətinlik çəkirəm	29	1,3
Cəmi:		2293	100,0

Cəd. 3-dən göründüyü kimi, respondentlərin böyük əksəriyyəti (83,3%) məlumatların distant mübadiləsini məqbul hesab etmişdir. 13,2%-i isə yalnız müəyyən hallarda bunun uyğun olduğunu bildirmişlər. 29 nəfər isə cavab verməyə çətinlik çəkmişdir.

Teletəbabətin tətbiqi üçün vacib olan avadanlıqlar və proqram təminatından istifadə imkan-

larının dəyərləndirilməsi məqsədilə verilmiş suala 56,2% – yaxşı; 28,8% – kifayət qədər; 7,1% – qeyri-kafi cavablarını vermişlər. 152 nəfər (6,6%) qeyd edilən avadanlıq və proqram təminatından istifadə edə bilmədiyini bildirmiş, 31 nəfər (1,4%) isə suala cavab verməyə çətinlik çəkdiklərini qeyd etmişdir (şək. 2).

Şək. 2. “Teletəbabətin tətbiqi üçün vacib olan avadanlıqlar və proqram təminatından istifadə bacarıqlarınız” sualına verilmiş cavabların qrafik təsviri.

Məlumdur ki, müasir cəmiyyətimizdə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və proqram təminatı ilə biliklərin olması, teletəbabətdən tam miqyasda istifadəsi üçün əsas vermir. Bunun üçün eyni zamanda hüquqi baza, lazımi təlimatlar və etik məsələləri də diqqətə almaq lazımdır. Bu barədə məlumatlılıq səviyyəsini öyrənmək üçün verdiyimiz “Teletəbabətin tətbiqi ilə əlaqədar hüquqi və etik məsələlər, xəstə məlumatlarının məxfiliyi barədə nə qədər

məlumatlısınız?” sualına aşağıdakı cavablar alınmışdır: ətraflı məlumatlıyam – 673 nəfər (29,4%); orta dərəcədə biliklərim var – 834 nəfər (36,4%); biliklərin qənaətbəxşdir – 432 nəfər (18,8%); ümumiyyətlə məlumatım yoxdur – 354 nəfər (15,4%). Hazırda mövcud olan normativ-hüquqi baza fonunda Azərbaycan Respublikasında teletəbabətin tətbiqin uyğun görürsünüzmü sualına sorğu iştirakçıları tərəfindən verilən cavablar cə. 4-də təqdim edilmişdir.

Cə. 4

Teletəbabətin Azərbaycan Respublikasında tətbiq edilməsinə münasibətiniz

Cavablar		Say	Faiz
1	Uyğundur	1833	79,9
2	Yalnız müəyyən kritiki hallarda	351	15,3
3	Uyğun görmürəm	55	2,4
4	Digər	17	0,7
5	Fərqli cavablar	37	1,6
Cəmi		2293	100,0

Sorğu aparılan günə qədər tibb işçiləri arasında 769 nəfər (33,5%) öz şəxsi təcrübəsində teletəbabətin imkanlarından istifadə etdiyini bildirmişdir. Əvvəlki cavablarda verilən pozitiv qeydlərə baxmayaraq, 1457 nəfər (63,5%) bu günə qədər teletəba-

bəti tətbiq etməmişdir. Şəxsi təcrübədə teletəbabəti tətbiq etmək üçün, tibb personalının təlim ehtiyaclarının olması bariz şəkildə görünmüşdür. Hansı növ təlimlərə üstünlük verərdiniz sualına cavablar cə. 5-də təqdim edilmişdir.

Cədvəl 5

Teletəbabətin tətbiqi ilə əlaqədar təlimlərin növləri və xarakteri

Cavablar		Say	Faiz
1	Konfrans, simpozium, seminar	603	26,3
2	Kiçik qruplar şəklində canlı təlimlər	806	35,2
3	Simulyativ məşğələlər, rol-oynama təlimləri	66	2,9
4	Hibrid formada qarışıq	93	4,1
5	Müştərək variantlar	725	31,6
6	Cəmi	2293	100,0

Göründüyü kimi, respondentlərin 1/3 hissəsindən çoxu kiçik qruplar şəklində canlı təlimlərə üstünlük vermişlər. Digər 1/3 hissəsi isə müxtəlif təlim növlərinin qarışıq variantlarını təklif etmişlər. Sorğu iştirakçılarının 26,3%-i isə kütləvi tədbirlərin daha effektiv olacağını inandıqlarını göstərmişlər.

Sorğuda əsasən təcili tibbi yardımda çalışan tibb personalı iştirak etmişdir. Gündəlik praktikada hansı kritiki hallar zamanı teletəbabətin tətbiqinin daha səmərəli olacağı sualına cavab bizim maraq dairəmizdə olmuşdur. Sorğu iştirakçıları arasında 17,8% yol-nəqliyyat hadisələri; 28,2% ürək-qan damar sisteminin kəskin xəstəlikləri; 6,9% travmatik zədələnmələr; 4,8% hamiləlik zamanı; 7,8%

uşaqlarda kritiki vəziyyətlərdə teletəbabətin effektiv olacağını bildirmişdir. 792 nəfər isə (34,5%) çoxsaylı digər patoloji vəziyyətlər təklif etmişlər.

Sonuncu sual “Teletəbabətin tətbiqinin gələcək imkanlarını necə dəyərləndirirsiniz?” olmuşdur. Bu suala 90,8% hallarda “uğurlu olacaq” cavabı verilmişdir. Sorğu iştirakçılarından 4,9%-i yalnız müəyyən şərtlər daxilində teletəbabətin uğurlu olacağını göstərmişlər. 4,2% isə öz cavablarında teletəbabətin Azərbaycanda tətbiqinin imkanlarının məhdud olmasını bildirmişdir.

Yekun. Əsasən təcili tibbi yardım personalından ibarət olan 2293 nəfər arasında apardığımız sorğu teletəbabət haqqında auditoriyanın məlumatlılıq

səviyyəsi, istifadə imkanları, mövcud maddi-texniki baza və resurslardan istifadə səviyyəsi, təlimlərə yanaşma kimi vacib məqamlara aydınlıq gətirmişdir. Sorğuya verilmiş cavabların analizi zamanı məlum olmuşdur ki, tibb personalının təxminən 60%-ə yaxını teletəbabət haqda kifayət qədər yaxşı məlumatlara və 80%-dən çoxu distant olaraq məlumat mübadiləsinə müsbət yanaşırlar. Daha çox yaşlı şəxslərdən ibarət olan təxminən 15% tibb işçiləri teletəbabət üçün lazım olan cihaz və avadan-

lıqlardan düzgün istifadə qaydalarını bilmədiklərini söyləmişlər. Böyük əksəriyyət teletəbabətin tətbiqini alqışlamasına baxmayaraq, bu günə qədər sorğu iştirakçılarının yalnız 1/3 hissəsi onu öz şəxsi təcrübəsində istifadə etmişdir. Ürək-qan damar sisteminin xəstəlikləri zamanı teletəbabətin tətbiqi daha prioritetli sahə olaraq təyin edilmişdir. Bütün iştirakçılar təlimlərə pozitiv yanaşmış, kiçik qruplar şəklində canlı təlimlərin daha effektiv təlim növü seçimlərini etmişlər.

ƏDƏBİYYAT – ЛИТЕРАТУРА – REFERENCES

1. Baker J, Stanley A. Telemedicine Technology: a Review of Services, Equipment, and Other Aspects // Curr Allergy Asthma Rep. 2018 Sep 26;18(11):60.
2. Kruse CS, Krowski N, Rodriguez B., et al. Telehealth and patient satisfaction: a systematic review and narrative analysis // BMJ Open. 2017;7(8):e016242.
3. Shaver J. The State of Telehealth Before and After the

- COVID-19 Pandemic // Prim Care. 2022 Dec;49(4):517-530.
4. Həjjar L, Kragen B. Timely Communication Through Telehealth: Added Value for a Caregiver During COVID-19 // Front Public Health. 2021 Nov 29;9:755391.
5. Əliyeva P.M., Qarayeva K.Q. Teletəbabət və onun inkişaf tarixi // Sağlamlıq – 2017. № 6. Səh. 186-191.

РЕЗЮМЕ

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСВЕДОМЛЕННОСТИ ПЕРСОНАЛА СИСТЕМЫ ЭКСТРЕННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ О ТЕЛЕМЕДИЦИНЕ

¹Искандаров Э.А., ²Джалалов М.Р., ¹Рзаева С.Т.

¹Объединение по Управлению Медицинскими Территориальными Подразделениями, Департамент Медицинского Образования и Инноваций, Департамент непрерывного медицинского образования, Баку, Азербайджан;

²Республиканский Центр Скорой и Неотложной Медицинской Помощи, Баку, Азербайджан

Наш опрос среди 2293 человек, состоящих в основном из персонала скорой медицинской помощи, прояснил важные моменты. В ходе анализа выяснилось, что около 60% медицинского персонала имеют хорошую информацию о телемедицине и более 80% положительно относятся к обмену информацией дистанционно. Около 15% медицинских работников, в основном люди пожилого возраста, заявили, что не умеют правильно пользоваться приборами и оборудованием, необходимыми для телемедицины. Несмотря на то, что подавляющее большинство приветствует внедрение телемедицины, лишь 1/3 респондентов опроса использовали ее в своей личной практике. Приоритетным направлением определено применение телемедицины при критических состояниях сердечно-сосудистой системы. Все участники положительно отнеслись к тренингам и выбрали более эффективный вид обучения – живые тренинги в небольших группах.

Ключевые слова: медперсонал, опрос, телемедицина, информированность, тренинги.

SUMMARY

STUDY OF TELEMEDICINE AWARENESS OF EMERGENCY HEALTH SYSTEM PERSONNEL

¹Iskandarov E.A., ²Jalalov M.R., ¹Rzayeva S.T.

¹*Administration of the Regional Medical Divisions, Department of Medical Education and Innovations,
Department of Continuing Medical Education, Baku, Azerbaijan;*

²*Republican Emergency and Immediate Medical Assistance Center, Baku, Azerbaijan*

Our survey among 2,293 people, consisting mainly of emergency medical personnel, clarified important points. During the analysis it was found that about 60% of the medical personnel have a good information about Telemedicine and more than 80% have a positive attitude to the exchange of information remotely. About 15% of medical workers, mostly elderly people, said that they do not know how to properly use the devices and equipment needed for Telemedicine. Despite the overwhelming majority welcoming the introduction of Telemedicine, only 1/3 of survey respondents have used it in their personal practice. The application of Telemedicine in the cardiovascular system critical conditions has been set as a priority area. All the participants had a positive attitude to the trainings and chose the more effective training type of live trainings in small groups.

Keywords: medical personnel, survey, telemedicine, awareness, trainings.

Redaksiyaya daxil olub: 01.12.2023

Çapa tövsiyə olunub: 22.12.2023

Rəyçi: t.ü.f.d. R.R.Əliyev